



# International JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

**Received/Makale Geliş**

26.12.2022

<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.3477>

**Published /Yayınlanma**

28.02.2023

Research Article

**Volume/Issue (Sayı/Cilt)-ss/pp**

10(92), 395-403

ISSN: 2459-1149



**Psk. Seher OGUL**



<https://orcid.org/0000-0001-8511-1815>



Yakın Doğu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Programı, Lefkoşa / KKTC



**Doç. Dr. Meryem KARAAZİZ**



<https://orcid.org/0000-0002-0085-612X>



Yakın Doğu Üniversitesi, Fen ve Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Lefkoşa / KKTC

## PSİKOPATOLOJİDE KISKANÇLIK EĞİLİMİ ÜZERİNE BİR DERLEME REVIEW ON JEALOUSY TENDENCY IN PSYCHOPATHOLOGY

### ÖZET

Bu makalede psikoloji literatüründe yer alan kıskançlık duygusuna ait açıklayıcı tanımlamalar ve kıskançlık duygusunun insan ilişkilerinde ve yaşantılarında görülen benzerliklerin ve farklılıkların ele alınması dikkat çekmektedir. Bu makalenin temel amacı psikopatolojide kıskançlığın etkisini ve kıskançlığın psikopatoloji ile arasındaki ilişkiye dair yapılan görgül çalışmaları detaylı olarak incelemek ve araştırmaktır. Ayrıca kıskançlık ve haset duygularının psikopatolojideki rolleri ele alınarak iki duygunun etkinliğini dikkate almaktır.

Kıskançlık genel anlamda ikili ilişkilerde veya insan ilişkilerinde ortaya çıkan ve ilişkileri derinden sarsan negatif bir duygudur. Bu duygu ikili ilişkilerde veya insan ilişkilerinde önemli farklılıkların olduğu kadar benzerliklerin de olduğunu vurgulamaktadır. Yapılan bazı araştırmalar bu duygunun bireyin kendini değerlendirerek duygu ve davranışları üzerinde etkili olabileceğini ve bu şekilde farklılıkların ortaya çıkabileceğini desteklemektedir. Kıskançlık duygusu tam olarak bireyin kendi benliğiyle ilgilidir. Kıskançlık hem duygu hem davranış olarak benliği tehdit etmektedir. Bundan dolayı yaşanan kıskançlık aşırı kronik düzeyde olması durumunda bireyin sosyal anlamda uyum sorunları yaşamasına neden olmaktadır. Bu açıdan psikopatolojide kıskançlık duygusuna dair yapılan araştırmalar değişkenlik göstermektedir. Bundan dolayı ilk olarak psikanalitik kuramlar açısından büyük ölçüde patolojik doğurgularına dikkat edilmiştir. Son yıllarda ise kıskançlık psikopatolojisinde psikanalitik olarak kavramlarına önemli boyutta yer verilmiştir. Kıskançlık ve psikopatoloji arasındaki ilişki açısından yapılan görgül araştırmalar kıskançlığı ölçmede yetersiz olmasından dolayı konuya dair kuramlarda arka planda kalmıştır. Ayrıca kıskançlık ve cinsiyet arasındaki ilişki üzerine yapılan araştırmalar bulunmaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** Kişisel duygular, kıskançlık, haset, cinsiyet, psikopatoloji.

### ABSTRACT

In this article, it is noteworthy that the explanatory definitions of the feeling of jealousy in the psychology literature and the similarities and differences of the feeling of jealousy in human relations and lives are discussed. The main purpose of this article is to examine and investigate the effect of jealousy in psychopathology and the empirical studies on the relationship between jealousy and psychopathology in detail. In addition, the role of jealousy and envy in psychopathology is to consider the effectiveness of these two emotions.

Jealousy is a negative emotion that arises in bilateral or human relations in general and shakes relationships deeply. This feeling emphasizes that there are similarities as well as important differences in bilateral or human relations. Some studies support that this emotion can have an impact on the emotions and behaviors of the individual by evaluating himself, and in this way, differences can arise. The feeling of jealousy is exactly related to the individual's own self. Jealousy threatens the self as both emotion and behavior. Therefore, if jealousy is at an extreme chronic level, it causes the individual to experience social adaptation problems. In this respect, studies on the feeling of jealousy in psychopathology vary. Therefore, first of all, attention has been paid to the pathological implications of psychoanalytic theories to a large extent. In recent years, the concepts of psychoanalysis in the psychopathology of jealousy have been given a significant place. Empirical studies in terms of the relationship between jealousy and psychopathology have remained in the background of theories on the subject because they are insufficient in measuring jealousy. There is also research on the relationship between jealousy and gender.

**Keywords:** Personal feelings, jealousy, envy, gender, psychopathology.

### 1. GİRİŞ

Kıskançlık Arapçadan gelen bir kelimedir. Ayrıca ğ-y-r harflerinden oluşan “gayret” kelimesinden türemiştir. Gayret kelimesi amaç ifadesi olarak oluşturulduğunda kıskandırmak, neden ifadesi olarak oluşturulduğunda ise kıskançlık olarak ifade edilmektedir. Gayret ifadesinden türeyen “ğuyur” ise aşırı kıskançlık olarak ifade edilmiştir. Kıskançlık (jealousy) amaç olarak davranış sergileyerek kötü bir hırs ve gözü kara olarak göz göre göre bağlanma olarak oluşturulmaktadır (Mutçalı, 1995; Nişanyan, 2009).

İnsan sosyal bir varlık olduğundan hayatını, çevresindeki insanlarla kurduğu ilişkilerle sürdürmektedir (Akça, 2014). Bu ilişkiler ise yakınlık ve uzaklık olarak yaşanan ilişkilerle gelişmektedir. Yakın olarak gelişen ilişkilerde pek çok farklı duygu birlikte görülmektedir. Bu duygular kimi zaman karşılıklı olarak yaşanırken, kimi zaman da tek taraflı olarak yaşanmaktadır. Bireyin yaşadığı bu duyguların arasında en geniş haliyle hem yaralayıcı hem de güçlendirici olarak kıskançlık duygusu ortaya çıkmaktadır (Aune ve Comstock, 1991). Kıskançlığı yaralı aşığın cehennemi olarak ifade eden Milton, ruhun sarılığı olarak anlamlandıran Dryden ve yeşil gözlü canavar olarak yorumlayan Shakespeare insanın bütün yaşamı boyunca genel olarak rastladığı karışık bir duygu olduğunu belirtmişlerdir (Akt: Houser, 2009).

Kıskançlığa dair birden çok değişik anlamlara gelen tanımlar yapılmıştır. Bu açıdan tanımların tek ortak noktası, kıskançlığın kaybetme endişesiyle ilişkilendirildiği görülmektedir. Kıskançlık, seven kişinin sevdiği kişiye olan bağlılığını ve partnerin başkasına olan ilgisinden doğan bir duygudur. Kıskançlık kelimesi cümle içerisinde kullanıldığında kıskançlık gösterme hali olarak bilinmektedir (Doğan, 1996). Pines'a (2003) göre kıskançlık, değer verilen bir ilişkinin zarar görmesine veya kayıp yaşamasına neden olabilecek bir tehlikenin bulunması halinde oluşacak algılama sonucunda ortaya çıkan karışık tepkiler yoğunluğu şeklinde ifade etmiştir. Genel olarak kıskançlığın bilinen tek noktası, partnerle yaşadığı değerli bir ilişkinin tehlikede olduğu durumlarda ortaya çıkan karmaşık duygu olduğu görülmektedir (White ve Mullen, 1989; Parrot ve Smith, 1993).

Kıskançlık duygusu haset duygusu ile karıştırılmaktadır. Haset, kişinin kendisini bir başkası ile kıyaslaması, kötü bir amaç uğruna hırslanarak başkalarının sahip olduklarına sahip olma isteği ve bunun sonucunda çekemeyecek hale gelmek olarak tanımlanmaktadır. Ancak kıskançlık, yakın ilişkide olduğu kişiyi zarar görebileceği tehlikelere karşı korumak için verilen duygusal bir tepki olarak ifade edilmektedir. Kıskançlığı hasetten ayıran en önemli fark ise kıskançlığın yakın ilişkiler arasında yaşanan partner ilişkilerinde karşı cinsin zarar görebileceği durumlar karşısında korumaya çalıştığı bir duygu olduğu gözlenmektedir.

## 2. KISKANÇLIK

Kıskançlık ve haset gibi özbilince ilişkin negatif duyguları ifade etmede çeşitli zorluklar bulunmaktadır. Bu duyguları birbirinden ayırt etmenin zorluğuna rağmen Pines'a göre (1998) kıskançlık, gerçek değerli ilişkilerin bozulmasına neden olabilecek herhangi bir tehlikenin algılanması sonunda ortaya çıkan karmaşık tepkileri ve sapkınlıkları içeren bir duygu durumudur (Akt. Demirtaş, 2004). Bu duygu durumu, bireyin değer verdiği ilişkisini ve elde ettiği prestijini yitirme endişesiyle yaşadığı korku, üzüntü, güven eksikliği, öfke ve kuruntuya neden olabilecek duygularını da içine alan boyutlar halinde bir yapı olarak kendini göstermektedir (Salovey ve Rodin, 1986; Parrot, 1991; Bers ve Rodin, 1984). Kıskançlık başlı başına basit bir duygu olmadığı, bir duygular veya tepkilerle dolu olduğu için kıskançlık çok duygu değişkenli bir kavram olarak ele alınmıştır (Pines, 1992). Freud'a (1955) kıskançlığı, çok değişkenli olduğundan evrensel bir olgu olarak ifade etmiştir. Çocukluk deneyimleri ve travmaları bireyin yaşamında derin sarsıcı bir olay olduğundan birey bundan kaçmamaktadır. Bu çocuklukta yaşadığı sarsıcı olaylar erişkinlikte kıskançlığı ortaya çıkarmaktadır. Birey kıskançlık duygusunu yaşamadıysa ya da bu duyguya rastlamadıysa birey bunu şiddetle bastırılmış veya bilinçaltına attığı kanısına varılmaktadır.

Freud, bireyin bilinçaltı derinliklerine inerek kıskançlığın köklerini çocukluk deneyimleriyle ilişkilendirmektedir. Bu durum gelişim psikolojisinde birbirinden farklı kıskançlık ve haset duyguları farklı zamanlarda kendini belli etmiştir. Çocuklarda kıskançlık iki veya üç yaşında görülen duygusal deneyimlerinde görülmektedir. Hasette görülen çocukluğun ilk aylarında kendini göstermektedir. Bundan dolayı Klein'e (2014) göre haset, çocukluğun ilk aylarında görüldüğünden ve bebeğin annesiyle arasındaki ilişkisine bağlı olarak ikili bir kavram olarak ifade etmektedir. Ancak kıskançlık anneyi, anneyi memeden ayıran babaya karşı duyulan şüphe ve babayla karşı karşıya gelen yarışma niteliğinde olan üçlü bir kavram olarak bilinmektedir. Freud da kıskançlığın temelini bireyin yaşamının ilk yıllarında anneye karşı duyulan hırslandırıcı duygularla yaşandığını ifade etmiştir. Buna bağlı olarak Freud, kıskançlığı üç sınıfa ayırarak açıklamıştır. Normal kıskançlığın olduğu rekabete dayalı kıskançlıkta, ödipal dönemdeki duygusal deneyimlerin ve kardeş kompleksinin bir uzantısı olarak ortaya çıkmaktadır. Bireyin değer verdiği ilişkisinde tehlikeli olarak algılanan bir durum karşısında kendini göstermektedir. Savunma mekanizmasının bir ürünü olan yansıtılan kıskançlıkta, birey kendine olan güvensizliğini veya bastırıldığı güvensizliğini partnerine yansıtarak onu güvensizlikle suçlamaktadır. Bu kıskançlığın temelinde aldatmaya yönelik bastırılmış dürtüler yer almaktadır. Kıskançlığın üçüncüsü olarak sanrılı (delüzyonel) kıskançlıkta ise, birey bastırılan güvensizlik duygularını aynı cinsteki bireye yönelik, yani eşcinsel olarak yansıtmakta ve partnerini suçlaması söz konusudur. Freud aldatmaya bağlı olarak bastırılmış dürtülerin olduğunu ve kıskançlığın nesnesinin hemcinsi olduğunu ifade etmiştir. Bundan dolayı sanrısız kıskançlık, bir tür paranoya olarak görülmektedir.

Freud'a göre kıskançlık çocukluk travmaları ve bilinçaltında bastırıldığı dürtüleri, korkuları, istek ve arzuları barındırarak ortaya çıktığını belirtmiştir. Sullivan'a göre kıskançlık, hasetten ayrı olarak hasetin altında yatan "başkasına ait olana göz koymak" düşüncesindeki yetersizlik duyguları olarak ortaya çıktığını ifade etmiştir. Sullivan'ın bahsettiği yetersizlik duyguları bireyi yakın ilişki kurmaktan alıkoyan durumlarda kendini göstermektedir. Birey başkalarının kendinden daha yakın ilişki kuracağını düşündüğünden ve yakınlaşmada daha yetersiz olacağına inandığından kıskançlık duymaya başlayacağını ileri sürmüştür. Ancak Sullivan, Freud gibi kıskançlığın paranoyayla yakından ilişki olduğu konusunda hem fikir olup eşcinsel eğilimleri konusunda fikir ayrılığına düşmektedir. Çünkü Sullivan'a göre kıskançlık birey açısından uygun olmayan rahatsız edici bir duygudur. Kıskanç olan bireyin kendini yeterli bulmadığına bağlı olarak kendine acıma durumu söz konusudur ve partnerle kurulan ilişkisini diğer kişiye bağlı olarak biteceğini düşünmektedir (Mathes, 1992). Margaret Mead (1977) ise kıskançlığı bireyin kendine olan saygısını tehdit eden bir tehlikeye karşı verdiği tepkiler olarak ifade etmektedir. Mead'ın bu görüşü Fransız devriminden önce Fransa'da görülen 'ilk gece hakkı' adlı geleneğin Fransız lordlarının hükmettikleri bölgede gelinlerle birlikte olarak halkın bu durumu saygısızlık olarak görüp tepki göstermesi şeklinde ifade etmektedir. Kıskançlık adı altında yaşanan bu durum, erkekler tarafından ilişkilerine zarar verebileceği düşüncesi değil, bu geleneğin kendi güçsüzlük ve yetersizliklerini ortaya çıkarması söz konusu olmaktadır. Buna bağlı olarak Mead kıskançlığı, bireyin yaşamında olan sosyal ve kültürel değişikliklerine bağlı olarak güven eksikliği hissetmesi şeklinde ifade etmektedir.

### 3. PSİKOPATOLOJİDE KISKANÇLIK ve HASEDİN ROLÜ

Psikopatolojide kıskançlık en genel olarak analitik yönelimli kuramlarda yapılmaktadır. Ancak bu kuramlara göre kıskançlık ve haset farklı şekillerde ele alınmaktadır. Kuramsal perspektiflere göre, daha çok kıskançlığın patolojik boyutları ve doğurguları üzerine odaklanıldığı görülmektedir. Bundan dolayı, kıskançlık ve haset duyguları birbirine anormallikleri açısından ayrı düşen iki farklı duygu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu iki duygunun özünde de öfke duygusu genel olarak hakimdir (Power ve Dalglish, 2008). Bu duyguları Freud (1955), temelde ilk cinsel dürtüleri anneye yansıtılması, öfkeye bağlı duygudan gelişen ilk nefreti ve kaybetme isteğini babaya yönlendirilmesinin kadere bağlı olabildiğini ifade etmektedir. Freud'un bu düşüncesinden hareketle, anne-baba ve çocukta oluşan üçlü ilişki içerisinde yaşananlar kıskançlığın belirginleştiği ilk yer olarak görülmektedir. Haset ilk olarak id ve ego arasındaki gitgiden ortaya çıktığı bilinmektedir. Ninivaggi, çocukluğun ilk yıllarında ortaya çıkan hasedin bilişsel süreçlerinde gerçekleşen oluşumuna "çekirdek haset" olarak adlandırmıştır. Ninivaggi (2010)'e göre, egonun id'e karşı dürtüsel olarak yaşadığı haset, genel olarak hasetlerin özünde bulunmaktadır. Buradaki id ve ego arasındaki ilişki, bireyin kendisi ve başkalarıyla olan algılarını belirlemektedir. Ego haset yüzünden id'i etkileyebilir ve gördükleri bilinçaltında yaşadıklarını unutturabilir veya uykuyu negatif olarak etkileyebilmektedir. Bireyde süperego gelişimi atak gösterdiğinde o da bu denklem içinde yer almaya başlar. Bu aşamada süperego, egonun gelişimine haset edebilir (Scott, 1975). Bireyin içsel dünyasında yaşadığı hasetten dolayı bir kaos yeri olduğunu ileri sürmektedir (Ninivaggi, 2010). Bu kaos durumu psikopatoloji açısından önemli olduğunu ifade etmektedir.

Haset ve kıskançlık duygularının patolojik açıdan davranışlarda ve kişilerarası ilişkilerde yoğun olarak görülme ihtimali bulunmaktadır. Özellikle kişilik bozukluklarında gözlenen psikolojik sorunlarda nesnelere ilişki kurulmasında, insanları algılama biçimlerinde ve kişilerarası çatışmalarında haset ve kıskançlık duyguları görülmektedir (Habimana ve Masse, 2000). Bundan dolayı haset ve kıskançlık duyguları, herhangi bir bozukluğa neden olmadan veya psikolojik bir tanı almadan da patolojik boyuta ulaşabilir. Kernberg (1995), hasedin patolojisinde bireyin kendine zarar veren, intihara meyilli ve antisosyal yönelimleri olan borderline kişilik bozukluğu hastalarında görülen yoğun nefret ve öfke durumları içinde haset etkilerinin görüldüğünü ifade etmiştir. Ancak haset duygusu, özellikle narsisistik kişilik özellikleriyle bağlantılı bir duygudur. Narsisistik kişiler kendilerini yetersiz hissettiklerinden ve bu yetersizliklerinin ortaya çıkmasından endişe duyduklarından başkalarının sahip olmadıklarına karşı haset duymaktadırlar (McWilliams, 2020). Narsisistik kişilerin hasedi başkalarının sahip olduklarını yok etme isteği, onları küçümsemek ve kötülemek olarak görülmektedir. Kernberg, bundan dolayı narsisist kişilerin saldırganlığı hasete bağlı olarak gelişmektedir. Segal'e (1983) göre narsisistik kişilik saldırganlığa karşı bir savunma olarak görülmektedir. Paranoid kişilik bozukluğu olan bireyler hasede daha yatkın bir duyguyu yaşamaktadırlar. Paranoid kişilikte haset ve kıskançlık duyguları bireyde sanısal boyutlara kadar ulaşabilir. Hatta kıskançlık ve aldatılma fantezileri bireye yoğun bir sıkıntı verebilmektedir.

#### 4. PSİKOPATOLOJİDE KISKANÇLIK ÜZERİNE GÖRGÜL ARAŞTIRMALAR

Kıskançlık yaşantılarının ve kıskançlıkla başa çıkma yöntemlerinin psikopatoloji üzerindeki etkileri psikoloji literatüründe oldukça açıklayıcı olabilen ve birçok görgül araştırmalara rehber olabilen konulardan biri olmuştur. Literatür incelendiğinde kıskançlığın psikopatoloji açısından etkileri yabancı kaynaklarda ayrıntılı olarak bulunmaktadır. Türkiye’de ise tarihler çok eskiye dayandığı bilinmekte ancak son yıllarda dikkat çeken ve insanlar arasında yoğun olarak etkisini gösteren konulardan biridir (Çapkın, 2012; Yerlikaya, 2015; İnce, 2009; Öner, 2001; Alpay, 2009; Demirtaş ve Dönmez, 2006; Karakurt, 2001). Kıskançlık kavramı ilk olarak 1980 yılından süregelen psikolojiye dair yapılan araştırmalarda en çok ele alınan özellikle partnerler arasında yoğun olarak yaşanan psikolojik duygulardan biridir (Guerrero ve Eloy, 1992). Son zamanlarda Türkiye’de yapılan görgül araştırmalarda kıskançlığın çok boyutlu bir yapı olarak belirlenmesi açısından bireysel, ilişkisel ve durumsal olarak ele alındığı görülmektedir. Ancak bugüne kadar yapılan araştırmalarda kıskançlıkta cinsiyetin bir etken olarak ele alındığı dikkat çekmektedir (Mathes ve Severa 1981; Hansen, 1982; Peretti ve Pudowski, 1997). Yapılan araştırmaların bulgularına göre elde edilen veriler çelişkili ve tutarsız olduğu bilinmektedir. Son yıllarda yapılan araştırmalarla birlikte uzun zamandır kıskançlık ve cinsiyet arasındaki ilişkinin çelişkili ve tutarsız olduğu görülmektedir (Akt: Madran, 2008). Ayrıca bireyin kişiliği, davranışı, bulunduğu yeri, çevresindekilerle yaşadığı ilişkileri kıskançlığın açığa çıkmasında önemli bir rol oynamaktadır (Akt: Houser, 2009). Bireyin yaşadığı düşük kendilik değeri ve yetersizlik hissi gibi bireyin tehdit eden olayların kıskançlığı tetiklediği ifade edilmektedir (Akt: Houser, 2009). Bunun sonucunda kıskançlığın depresyon, boşanma ve şiddetle bağlantılı olduğu belirlenmiştir. Yapılan araştırmalara göre kıskançlığın sosyal fobi, fobik kaygı, obsesif kompulsif bozukluk, duygusal bağımlılık, nörotisizm gibi psikopatolojik rahatsızlıklarla anlamlı pozitif ilişkisi olduğunu göstermiştir (Buunk, 1997). Buna karşılık White (1991)’a göre, kıskançlığın genel anlamda özsaygının eksikliğine ve yetersizlik duygularına bağlı olarak ortaya çıktığını belirtmektedir. Ancak bazı araştırmalar bu varsayımı desteklese de bazı araştırmalar kıskançlıkla kendine saygı arasında anlamlı bir ilişki bulamamıştır. Mathes ve Severa (1981), yaptığı iki ölçekli çalışmasından elde edilen puanların ve White (1981), yaptığı üç ölçekten elde edilen puanların kıskançlıkla özsaygı arasında anlamlı yönde bir ilişkisi bulunamamıştır.

#### 5. KISKANÇLIK EĞİLİMİ ve CİNSİYET

Yakın ilişkilerdeki duyguları anlamak için cinsiyet farklılıklarının ele alındığı ve araştırmalarda en çok cinsiyet değişkeninin üzerinde durulduğu araştırmalar bulunmaktadır. Bununla birlikte bazı araştırmacılar kıskançlıkla cinsiyet arasındaki ilişkiyi araştırarak kadınların erkeklerden veya erkeklerinden kadınlardan daha kıskanç olduğu araştırmalar yapmışlardır. Ancak uzun süredir kıskançlık ve cinsiyet ile ilgili ulaşılan sonuçlar tatmin edici olmadığı gibi birbiriyle uyumlu olmadığı görülmektedir. White ve Mullen’a göre (1989), yapılan araştırmaların çoğunda kıskançlık duygusunun cinsiyete göre dikkat çekici bir değişiklik olmadığını, buna karşılık fark olduğunu belirten araştırmalarda da kadınlar ve erkekler üzerinde kıskançlığın daha çok etkili bir duygu olduğu kanısına varılamamıştır. Bazı araştırmalarda kıskançlık üzerinde cinsiyetin herhangi bir etkisi olmadığını bulmuşlardır (Bringle Roach, Andler ve Evenbeck, 1979; Hupka, 1981; Pines ve Friedman, 1998). Yapılan bazı araştırmalar da diğer araştırmaların aksine sadece kadınların daha kıskanç olduğunu, bazıları da sadece erkeklerin daha kıskanç olduğunu ifade etmiştir (Mathes ve Severa, 1981). Ancak bu konu da genel bir kaniye varabilmek için daha çok araştırma yapılmasının daha doğru olduğu bilinmektedir.

Bringle ve arkadaşları (1979), kıskançlığın cinsiyet boyutunu ilk olarak araştırmışlardır. Kullandıkları iki ölçeğin araştırmada kıskançlıkla cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Ancak Buunk (1981), erkeklerle kadınlar arasında yaptığı araştırmasında kendine ait olan ölçeğine göre kadınların daha yüksek puan aldıklarını tespit etmiştir. Bununla birlikte Pines ve Aronson (1983) geliştirdiği Romantik Kıskançlık Ölçeği’nde yapılan araştırmaya göre, kadınların utanç ve suçluluk, kaybetme korkusu, acı çekme-acıma gibi duygusal tepkilerde erkeklerden daha yüksek puan aldıkları görülmüştür. Birçok çalışmada, kıskançlığa verilen tepkiler karşısında cinsiyet farklılıklarının görüldüğü bilinmektedir. Örnek olarak bir çalışmada Shettel-Neuber, Bryson ve Young (1978), katılımcılara kıskançlığa neden olan ve kıskançlığı harekete geçiren bazı görüntüler göstererek verdikleri tepkileri görmüşlerdir. Kaydedilen görüntülere göre, erkeklerin kadınlardan daha çok öfke ve saldırgan tavır gösterdiklerini; kadınların ise erkeklerden daha çok depresif tepkiler göstererek kendilerini suçlamışlardır. Bu durum, kıskançlık durumunda erkeklerin saldırganlık eğilimleri gösterdiğini, kadınların ise daha çok duygusal eğilimli tepkiler verdiğini göstermektedir (Bryson, 1991).

Pines ve Aronson (1983), kıskançlıkla başa çıkmanın kadın ve erkeklerin daha çok “kaybetmekten korktuğu kişinin önemli olduğunu düşünme” ve “akılcı ve mantıklı yollarla tartışma” kriterlerini seçtiklerini ifade etmişlerdir. Bazı araştırma bulgularına benzer olarak, kadınların toparlayıcı, erkeklerin dağıtıcı etkilerinden dolayı daha fazla puan elde ettikleri görülmüştür. Hatta cinsiyet değişkenine göre kıskançlıkla başa çıkmada, genel olarak kadınların erkeklere göre daha toparlayıcı yöntemlere başvurdukları söylenebilmektedir (Mathes, 1992; Carson ve Cupach, 2000). Buna karşılık erkeklerin ise toparlayıcı davranmayıp genellikle kaçtıkları ve yeni yakın bir ilişki arayışına girmeyi daha cazip bulmaktadırlar. White (1981), yaptığı çalışmalarda cinsiyet açısından kıskançlığı tetikleyen başa çıkmada erkeklerin daha çok “yok sayma, kaçma” yı, kadınlarınsa “ilişki için çabalama, ilişkiye emek verme, ilişkiyi kurtarmak için destek arama”yı tercih ettikleri kanısına varmıştır. Aynı zamanda White (1980), kıskançlığın cinsiyet farklılıkları üzerinde “güç” kriterini dikkate alarak araştırmış ve ilişki açısından güçlü olanın kıskançlığa öfkeyle cevap verdiği, güçsüz olanın ise üzüntü ve depresif belirtilerle cevap verdiğini savunmaktadır. Buradan yola çıkarak kadınların erkeklerden ilişki içerisinde daha az güç gösterdikleri ve daha fazla üzüntü ve depresyon yaşamaları doğal olarak karşılanmaktadır (Basow, 1992).

## 6. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bazı psikolojik kuramlar kıskançlığın psikopatolojik göstergelerin oluşumunda önemli etkenlerin olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca bu kuramlar, kıskançlığın oluşumu ve önemi açısından çelişkili ve tutarsız olduğunu göstermektedir. Görgül araştırmalar ise genel olarak kıskançlığın psikopatoloji ile anlamlı pozitif ilişki gösterdiğini tespit etmişlerdir. Bu çalışmalar kıskançlık ile psikopatoloji arasındaki ilişki önemli derecede olmadığı görülse de, bazı durumlarda psikotik semptomlar ile negatif yönde bir ilişki olduğunu göstermiştir.

Kıskançlık çok değişkenli bir duygu olduğundan uyumu da negatif yönde etkileyen bir duygudur. Birey kıskançlığa neden olan eylemler gerçekleştirdiğinde uyum negatif yönde olabilmektedir. Kıskançlık bireyin eylemleriyle bütünleştiğinde uyumu bozan davranışlar söz konusu olmaktadır. Çünkü kıskançlık nadiren de olsa benliği olumsuz olarak etkileyen bir duygudur. Bu nedenle benlikte yinelenen olumsuz etkilerinden dolayı bazı durumlarda kıskançlık eğilimi bireyi çeşitli psikolojik bozukluklara daha yatkın hale getirmektedir. Ancak psikolojik bozukluklarda kıskançlığın bir semptom olarak belirtilmediği de söylenmektedir (Hoaken, 1976). Kıskançlığın bileşenleri olan normal kıskançlıkta birey, ilişkisini tehdit eden durumlar karşısında belli bir ölçüde üzümlük ve ilişkinin devamlılığı açısından davranışlar sergilemektedir. Pfeiffer ve Wong’a (1989) göre patolojik kıskançlık ise hayali tehlikeler, yüksek üzümlük, partnerden şüphelenerek paranoid düşüncelerin oluşması ve şüphenin artarak takip boyutuna gelmesi gibi davranmaktır. Ayrıca patolojik kıskançlığın sanrılar, anormal davranışların artışı ve bireyin daha yoğun olarak partnerini takip ederek kontrol altında tutması partnerini ve ilişkisini tartmaya başladığı bilinmektedir (Pfeiffer ve Wong, 1989). Böylece patolojik kıskançlık psikolojik bozukluklardan demans, paranoid şizofreni, depresyon, alkolizm ve madde bağımlılığı gibi hastalıkların semptomları olarak ortaya çıkmaktadır. Hatta örnek olarak Shepherd’in (1961), 81 vakalılık çalışmasında 6 kişinin patolojik kıskanç olduğu ve bu kişilerin değersizlik, çaresizlik ve kendine acıma gibi hislerle majör depresyon oldukları ileri sürülmüştür. Patolojik kıskançlık yaşayan bireylerin kıskanmak için bir sebep bularak obsesif şüphelerle, istenmeyen yinelenen paranoid düşüncelerle ve sanrılarla bu inançlarını destekleyip kolaylıkla karşısındakini inandıracak dereceye getirebildiği belirtilmektedir (Hoaken, 1976). Kıskançlık başlangıçta benliğe yönelik normal bir kıskançlık iken takıntılı şüphelerin, paranoid düşüncelerin, saldırgan ve sanrılı davranışların etkisiyle kolaylıkla patolojik ya da kabul edemeyen tehlikeli kıskırtmalara dönüşebilmektedir. Dolayısıyla kıskanan birey saldırganlık, utanç, pişmanlık, kendine acıma, korku ve kızgınlık gibi davranışlar göstermektedir. Kıskanç bireylerde bu davranışlarla karşısındakine veya partnerine nasıl görüldüğüne, partnerini kaybetme endişesine ve bir ilişkinin gerekliliklerini karşılayıp karşılamamasıyla ilgili değerlendirmeleri sonucunda kaygı ortaya çıkmaktadır. Kıskançlığın partnerle olan ilişkisinin yanı sıra başkalarıyla olan ilişkilerinin de tehlikeye girme ihtimali ve benliğe karşı bir tehdit olarak algılanan dışsal etkenler de kaygıya neden olabilmektedir. Bir başka olarak Adams (2012), kıskançlık eğiliminin somatizasyon arasında negatif yönde bir ilişki olduğunu araştırmada belirtmektedir. Ayrıca Adams (2012), kıskançlığın savunma mekanizmalarından olan yapıp bozma, yer değiştirme, yansıtma ve değersizleştirme gibi savunmalarla pozitif yönde anlamlı olarak bir ilişkisi olduğu görülmektedir. Ancak bunun aksine araştırmada kıskançlığın yüceltme, mizah ve bastırma-baskılama savunmaları ile de negatif yönde ilişkisi olduğu belirtilmektedir.

Araştırmalar en genel haliyle kıskançlığın cinsiyete göre değişkenlik göstermeyip bir değişken olarak ele alınmadığını belirtmektedir (Pines ve Friedman, 1998). Ancak kadın ve erkeklerin cinsellik ve duygusal açıdan kıskançlık farklılıkları yaşadığı görülmektedir. Araştırmalara göre kadınların daha çok duygusal kıskançlık yaşadıkları, erkeklerin ise duygusal kıskançlıktan çok cinsel kıskançlık yaşadıkları

belirtilmektedir (Shackelford, LeBlanc ve Drass, 2000, Murphy, Vallacher, Shackelford, Bjorklund ve Yunger, 2006; Buss, Larsen, Westen ve Semmelroth, 1992; Buss, Shackelford vd., 1999). Erkek ve kadın kıskançlığı evrim teorisinde ilk doğumdan itibaren süregelmektedir (Darwin, 1981). Kıskançlık üzerinde erkek ve kadınların verdiği tepkiler değişkenlik gösterirken, kıskançlık dereceleri değişkenlik göstermemektedir (Martin ve Mullen, 1994). Çeşitli araştırmalar kıskançlıkla cinsiyet arasında değişiklik göstermemekle birlikte, kadınların erkeklerden daha kıskanç olduğunu belirten araştırmalar da bulunmaktadır (Akça, 2014; Arslan, 2015; Metiner, 2017; Taşın, 2015 ve Yüzügülen, 2016). Kıskançlık tetikleyici değişkenlerle genel olarak incelenip ileriki çalışmalarda daha ayrıntılı araştırılabilir.

Diğer taraftan bazı araştırmalarda kıskançlık duygusal ve cinsel yönden cinsiyet farklılığı göstermektedir. Buradan yola çıkarak, kadınların erkeklerden duygusal yönden kıskançlık yaşaması cinsiyet kalıp yargıları bünyesinde kıskançlığı kadınların daha fazla duygusal olarak kabul etmesi ve duygularını daha net ifade etmeye meyilli olduğunu belirtebilir. Ayrıca erkeklerin kadınlardan daha çok cinsel kıskançlık yaşamaları aldatma eğiliminde olduğunu açığa çıkarmaktadır. Bu durum kadınların duygusal yönden kıskançlık göstererek, erkek partnerlerine karşı suçluluk duyma, utanma ve kaybetme korkusu yaşamalarına büyük bir etken olmaktadır (Buunk, Angleitner, Oubaid ve Buss, 1996). Ancak bu durumun aksine örnek olarak, cinsiyet rolü üzerinde Brand, Markey, Mills ve Hodges (2007) yaptıkları bir çalışmada, kadınların ilişkilerinde erkeklere göre aldatmaya daha çok eğilimli olduğunu belirtmiştir. Aldatma eğiliminin cinsiyet üzerindeki etkisi sosyalleşmenin ve kültürün bir sonucu olarak ortaya çıktığı söylenebilir. İlişkilerdeki doyumun azalması, ilişkilerindeki hazzın ve beklentilerin istenilen seviyede doyurucu olmaması ve karşı cinsin daha fazla çekici olması aldatmanın başlıca tercih nedenleri olarak sayılabilir. Özellikle ilişkinin normal seyirde devam etmesi aldatma şüphesinin asıl nedenidir. Hatta aldatma algısının sinema, televizyon ve sosyal medya araçlarıyla normalleştirilmesi kadın ve erkeklerin daha fazla aldatmaya teşvik ettiğini düşünülebilir. Kıskançlığın etkisiyle aldatma girişimi araştırmaların odak noktası olmuştur. Cinsiyetin aldatma üzerinde etkisinin olduğunu belirten araştırmaların yanı sıra bazı araştırmalar da kadın ve erkekler arasında aldatma kriterinin ön planda olmadığını göstermektedir. Bu duruma benzer olarak, Çavuşoğlu (2011), Kato (2014) ve Zandbergen ve Brown'un (2015) yaptıkları çalışmalara göre kadınlar ve erkekler arasında yaşanan aldatma eğilimi kıskançlık duygusu için etkili bir değişken olmayıp anlamlı olarak bir farklılık göstermediğini ifade etmişlerdir.

Kıskançlık bazı psikanalitik kuramlarda ve psikopatoloji üzerindeki etkilerinden ortaya çıkan görgül araştırmalarda patolojik bir duygu olarak ifade edilmiştir. Diğer bir yandan da yapılan çalışmalar kıskançlığın psikolojik bozukluklarla negatif ilişkili olan ve işlevsel olarak uyumsuz bir duygu olarak ortaya çıktığına dair çalışmalar da bulunmaktadır.

Kıskançlık depresyon, kaygı, öfke ve düşmanlık gibi negatif sonuçları olan uyum bozucu ve ilişkisel fonksiyonları negative eden bir duygu olduğu ve düşüncelerde varlığını daha çok sürdürdüğü genel olarak bilinen bir gerçektir. Yapılan çalışmalarla birlikte son yıllarda yapılan çalışmalarda da kıskançlık ve düşmanlık, nefret ve öfke duygularının arasında pozitif bir ilişki olduğu ancak anlamlı olarak ilişkilendirilmemesi dikkat çekmektedir. Hatta buna karşılık depresyon, kaygı gibi psikolojik rahatsızlıklarla anlamlı olarak ilişkilendirilmesi, bireyin düşmanlık, nefret ve öfke duygularının yerine değersizlik, çaresizlik, kendine acıma ve içe kapanma gibi duygu ve davranışlarla depresyona girme veya kaygıya kapılma yönünde olabileceğini düşündürmektedir. Bireyin bu davranışlarla öfkelenerek saldırganlık eğilimi göstermenin aksine kendi benliğine öfke ve saldırganlık gösterdiği açık olarak görülmektedir. Aynı zamanda öfkenin, nefretin ve düşmanlığın partneriyle olan ilişkisine zarar vermesi diğer yandan insan ilişkilerindeki bağlarını koparmasına nedeniyle kıskançlık duygularının öfke, nefret ve düşmanlığa dönüşmesine neden olabilmektedir. Yapılan bu çalışmamızda da partner ilişkilerinde veya insan ilişkilerinde öfke, nefret ve düşmanlık eğilimi göstererek duygusal olarak ilişkisini negatif yönde etkilemeye çalıştığı düşünülmektedir. Çünkü birey asıl duygularını göstermek yerine kaçma eğilimi göstererek başka şekillerde duygularını ima etmeye çalıştığı akla gelmektedir. Bundan dolayı da insan ilişkilerine de partnerine gösterdiği duygu ve davranışlarla karşılık vererek duygusal ilişkilerini azaltmaya çalıştığı düşünülmektedir. Bu durum da kıskançlığın psikolojik rahatsızlıklardaki rolünün ve etkinliğinin daha da araştırması gerektiğini ve daha geniş kapsamlı araştırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

**KAYNAKÇA**

- Adams, S. (2012). *Jealousy in romantic relationships, self-esteem and ego defenses*. Doctoral dissertation, Victoria University.
- Akça, M. Ş. (2014). *Üniversite öğrencilerinde romantik kıskançlık ve empatik eğilim arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Alpay, A. (2009). *Yakın ilişkilerde bağışlama: bağışlamanın; bağlanma, benlik saygısı, empati ve kıskançlık değişkenleri yönünden incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Arslan, S. (2015). *Psikopatolojik belirtilerle ilişkisinde yetişkin bağlanması, tehdit aşaması ve romantik kıskançlık: kişisel özelliklerin ve ilişkinin niteliğinin önemi*. Yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Aune, K. S. & Comstock, J. (1991) Experience and Expression of Jealousy: Comparison between Friends and Romantics. *Psychol Rep*, 69, 315-319.
- Basow, S. A. (1992). *Gender: Stereotypes and roles*. Thomson Brooks/Cole Publishing Co.
- Bers, S. A. & Rodin, J. (1984). Social-comparison jealousy: A developmental and motivational study. *Journal of Personality and Social Psychology*, 47(4), 766-779.
- Brand, R. J., Markey, C. M., Mills, A. & Hodges, S. D. (2007). (2007). Sex Differences in Selfreported Infidelity and its Correlates. *Sex Roles*, (57), 101-109.
- Bringle, R. B., Roach, S., Andler, A. & Evenbeck, S. (1979) Measuring the intensity of jealousy reactions. *Catalog of Selected Documents in Psychology*, 9, 23-24.
- Bryson, J. B. (1991). Modes of response to jealousy-evoking situations. P. Salovey (Ed), *The psychology of jealousy and envy* içinde (s. 178-205) NY: Guilford Press.
- Buss, D. M., Larsen, R. J., Westen, D., & Semmelroth, J. (1992). Sex Differences In Jealousy: Evolution, Physiology, and Psychology. *Psychologicalscience*, 3(4), 251-256.
- Buss, D. M., Shackelford, T. K., Kirkpatrick, L. A., Choe, J. C., Lim, H. K., Hasegawa, M., ... & Bennett, K. (1999). Jealousy and The Nature of Beliefs About Infidelity: Tests of Competing Hypotheses About Sex Differences in the United States, Korea, and Japan. *Personal Relationships*, 6(1), 125-150.
- Buunk, B. (1981). Jealousy in Sexually Open Marriages. *Alternative Lifestyles*, 4, 357-372.
- Buunk, B. P., Angleitner, A., Oubaid, V. & Buss, D. M. (1996). Sex Differences In Jealousy In Evolutionary And Cultural Perspective: Tests From The Netherlands, Germany, And The United States. *Psychological Science*, 7(6), 359-363.
- Buunk, B. (1997). Personality, birth order, and attachment styles as related to various types of jealousy. *Personality and Individual Differences*, 23(6), 997-1006.
- Carson, C. L. & Cupach, W. R. (2000). Feeling the Flames of the Gren-Eyed Monster: The Role of Ruminative Thought In Reaction to Perceived Relationship Threat. *Western Journal of Communication*, 64, 308-329.
- Çapkın, M. (2012). *Romantik kıskançlığın, bağlanma stilleri, benlik saygısı, kişilik özellikleri ve evlilik doyumu açısından yordanması*. Yüksek lisans tezi. İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Çavuşoğlu, Z. Ş. (2011). *Bağlanma stilleri evlilik uyumu ve aldatma eğilimi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Darwin, C. (1981). *The descent of man and selection in relation to sex* (Vol. 1). New York: WW Norton & Company.
- Demirtaş, H. A. (2004). *Yakın ilişkilerde kıskançlık: Bireysel, ilişkisel ve durumsal değişkenler*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Doğan, D. M. (1996). *Büyük Türkçe Sözlük*, 11. Baskı. İstanbul: İz.
- Demirtaş, H. A. & Dönmez, A. (2006). Yakın ilişkilerde kıskançlık: Bireysel, ilişkisel ve durumsal değişkenler. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17(3), 181-191.
- Freud, S. (1955). *The Interpretation of Dreams*. (J. Strachey, Trans.) New York: Basic.

- Guerrero, L. K. & Eloy, S. V. (1992). Relationship Satisfaction and Jealousy across Marital Types. *Communication Reports*, 5, 23-41.
- Habimana, E. & Massé, L. (2000). Envy manifestations and personality disorders. *European Psychiatry*, 15(1), 15-21.
- Hansen, G. L. (1982). Reactions to hypothetical, jealously producing events. *Family Relations*, 513-518.
- Hoaken, P. C. S. (1976). Jealousy as a symptom of psychiatric disorder. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 10(1), 47-51.
- Houser, A. G. (2009). *Evli bireylerin sahip oldukları iletişim çatışması türü, romantik kıskançlık ve duygusal zeka düzeylerinin evlilik doyumları üzerine etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hupka, R. B. (1981). Kıskançlığın kültürel belirleyicileri. *Alternatif Yaşam Tarzları*, 4(3), 310-356.
- İnce, M. (2009). *Erken dönem çocukluk deneyimlerinin hangi yönleri romantik kıskançlığı öngörür? Ebeveyn davranışı, kardeş kıskançlığı ve yetişkin bağlanma stillerinin yetişkin romantik kıskançlığına etkileri üzerine bir araştırma*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kato, T. (2014). Testing the sexual imagination hypothesis for gender differences in response to infidelity. *BioMed Central Research Notes*, 7(1), 1-4.
- Karakurt, G. (2001). *The impact of adult attachment styles on romantic jealousy*. Doktora tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Kernberg, O. F. (1995). Aggression and transference in severe personality disorders. *Psychiatric times*, 12(2), 16-17.
- Klein, M. (2014). *Haset ve şükran*. O. Koçak ve Y. Erten (Çev.), İstanbul: Metis Yayınları.
- Madran, H. A. D. (2008). Duygusal ve cinsel kıskançlık açısından temel cinsiyet farklılıkları: Evrimsel yaklaşım ve süregelen tartışmalar. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19(3), 300-309.
- Mathes, E. W. & Severa, N. (1981). Jealousy, romantic love, and liking: Theoretical considerations and preliminary scale development. *Psychological Reports*, 49(1), 23-31.
- Mathes, E. W. (1992). *Jealousy: The psychological data*. Lanham: University Press of America.
- Mead, M. (1977). Jealousy: Primitive and civilized. G. Clanton ve L. G. Smith (Ed), *Jealousy* içinde. (s.115-126). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Metiner, S. (2017). *Beliren yetişkinlik ve yetişkinlik döneminde kıskançlık düzeyi ile bağlanma davranışı, benlik saygısı, duygusal zekâ arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Mullen, P. E. & Martin, J. (1994). Jealousy: A community study. *The British Journal of Psychiatry*, 164(1), 35-43.
- Murphy, S. M., Vallacher, R. R., Shackelford, T. K., Bjorklund, D. F. & Younger, J. L. (2006). Relationship Experience As A Predictor Of Romantic Jealousy. *Personality and Individual Differences*, 40(4), 761-769.
- Mutçalı, S. (1995). *Arapça-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Dağarcık Yayınları.
- McWilliams, N. (2020). *Psikanalitik Tanı Klinik Süreci İçinde Kişinin Yapısını Anlamak*. (E. Kalem, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Ninivaggi, F. J. (2010). *Envy theory: Perspectives on the psychology of envy*. Rowman & Littlefield Publishers.
- Nişanyan, S. (2009). *Sözcüklerin soyağacı çağdaş Türkçenin etimolojik sözlüğü*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Parrot, G. W. (1991). The emotional experiences of envy and jealousy. In P. Salovey (Eds), *The psychology of jealousy and envy* içinde. (s.3-30). Guilford Press.
- Parrott, W. G. & Smith, R.H. (1993). Distinguishing the experiences of envy and jealousy. *Journal of Personality and Social Psychology*, 64(6), 906-920.
- Peretti, P. O. & Pudowski, B. C. (1997). Influence of Jealousy on Male and Female College Daters. *Soc Behav Pers*, 25, 155-160.



- Pines, A. M. (1992). Romantic jealousy: Five perspectives and an integrative approach. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*, 29(4), 675-683.
- Pines, A. M. (2003). *Aşk ve kıskançlık*. C. Yonsel (Çev.), İstanbul: Okyanus Yayınları.
- Pines, A. M. & Aronson, E. (1983). Antecedents, Correlates and Consequences of Sexual Jealousy. *J Pers*, 51, 108-136.
- Pines, A. M. & Friedman, A. (1998). Gender differences in romantic jealousy. *The Journal of social psychology*, 138(1), 54-71.
- Power, M. & Dalgleish, T. (2008). *Cognition and emotion: from order to disorder*. New York: Psychology Press.
- Pfeiffer, S. M. & Wong, P. T. (1989). Multidimensional Jealousy. *Journal of Social and Personal Relationships*, 6, 181-196.
- Salovey, P. & Rodin, J. (1986). Differentiation of Social-Comparison Jealousy and Romantic Jealousy. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50, 1100-1112.
- Segal, H. (1983). Some clinical implications of Melanie Klein's work. Emergence from narcissism. *International Journal of Psycho-Analysis*, 64, 269-276.
- Scott, W. C. M. (1975). Remembering sleep and dreams. *International Review of PsychoAnalysis*, 2, 253-354.
- Shackelford, T. K., LeBlanc, G. J. & Drass, E. (2000). Emotional Reactions to Infidelity. *Cognition & Emotion*, 14(5), 643-659.
- Shepherd, M. (1961). Morbid jealousy: Some clinical and social aspects of a psychiatric symptom. *The British Journal of Psychiatry*, 107(449), 687-753.
- Shettel-Neuber, J., Bryson, J. B. & Young, C. E. (1978). Physical Attractiveness of the "Other Person" and Jealousy. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 4, 612-615.
- Taşın, B. (2015). *Bağlanma stillerinin kıskançlık ve anksiyete üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Öner, B. (2001). Factors predicting future time orientation for romantic relationships, with the opposite sex. *Journal of Psychology*, 135(4), 430-439.
- White, G. L. (1980). Inducing Jealousy: A Power Perspective. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 6, 222-227.
- White, G. L. (1981). Relative involvement, inadequacy, and jealousy: A test of a causal model. *Alternative Lifestyles*, 4, 291-309.
- White, G. L. (1991). Self, relationship, friends, and family: Some applications of systems theory to romantic jealousy. P. Salovey (der.), *The psychology of jealousy and envy* içinde (s. 232-251). NY: Guilford Press.
- White, G. L. & Mullen, P. E. (1989). *Jealousy: Theory, Research, and Clinical Strategies*. New York: Guilford Pres.
- Yerlikaya, Y.G. (2015). *Evrimsel kıskançlıkta cinsiyet farkları: Cinsel yönelim, cinsiyet rolleri ve ilişki deneyimlerinin etkisi*. Yüksek lisans tezi. Doğu Üniversitesi, İstanbul.
- Yüzügülen, A. (2016). *The role of gender, romantic jealousy and intimate partner violence on relationship satisfaction during young adulthood*. Master thesis, Eastern Mediterranean University, Gazimağusa.
- Zandbergen, D. L. & Brown, S. G. (2015). Culture and Gender Differences in Romantic Jealousy. *Personality and Individual Differences*, 72, 122-127.